

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU”, ARAD
FACULTATEA DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI SOCIALE

TEZĂ DE DOCTORAT
TIMPUL ȘI ASPECTUL VERBULUI ÎN LIMBA
ROMÂNĂ
- REZUMAT -

Domeniul: FILOLOGIE

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. LIZICA MIHUȚ

DOCTORAND:

PETRESCU ANCA-LILIANA
(SĂVULESCU)

ARAD

2017

PLANUL TEZEI

CUPRINS

ARGUMENT

Cap. I RECEPTAREA ÎN LUCRĂRILE DE LINGVISTICĂ GENERALĂ A RELAȚIEI TIMP-ASPECT

Introducere

1.1. În gramatici și lucrări din perioada precomparatistă

1.2. Perioada gramaticilor comparativ-istorice

1.3. Lingvistica indoeuropeană în perioada structuralismului lingvistic

1.4. Indoeuropeniști în lingvistica românească

Concluzii

Cap. II ASPECTUL ȘI TIMPUL ÎN PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ

Introducere

Concluzii

Cap. III TEORII MODERNE PRIVIND RAPORTUL TIMP-ASPECT

Introducere

Concluzii

Cap. IV RELAȚIA TIMP-ASPECT REFLECTATĂ ÎN GRAMATICI ȘI STUDII ROMÂNEȘTI

Introducere

4.1. În gramaticile vechi ale limbii române

4.2. În gramatici moderne prefuncționale ale limbii române

4.3. În gramatici funcționale și academice ale limbii române

4.4. În studii și articole

Concluzii

Cap. V TIMP – ASPECT – ASPECTUALITATE

Introducere

CONCLUZII
BIBLIOGRAFIE

Elaborarea tezei de doctorat „Timpul și aspectul verbului în limba română” o considerăm **necesară** și **utilă**, deoarece problematica ei nu se regăsește (decât foarte puțin) în bibliografia românească iar aspectul verbal presupune o abordare diacronică.

Categoria gramaticală a aspectului reprezintă o caracteristică de bază a limbii indoeuropene primitive și comune. Studiul aspectului verbal s-a realizat cu o mare întârziere din perspectiva istoriei lingvisticii. Abia descoperirea **limbii sanscrite** și a gramaticilor acesteia a trezit interesul lingviștilor pentru această categorie gramaticală. Filologia sanscrită s-a constituit în anul 1786, când **William Jones a înființat Societatea asiatică din Calcutta**. A urmat apoi publicarea gramaticii sanscrite de către **Johan Philip Wesdin, în anul 1790**.

Precizăm dintru început că aspectul are caracter universal și, în consecință, aria lui se extinde și la limbile neslave, implicând alte modalități de exprimare.

Teza de doctorat și-a propus o abordare amplă a relației timp-aspect a verbului datorată lingvistului francez **Gustave Guillaume**, care, în studiile sale, în special *Temps et Verbe*, susține legătura strânsă între timp și aspect. Perspectiva cercetării noastre este una *gramaticală*, prin care dorim să operăm o diferențiere a mijloacelor prin care se exprimă aspectul în limbile romanice și germanice (cu excepția limbii engleze) în raport cu cele specifice limbilor slave.

Teza de doctorat a înfățișat o imagine cuprinzătoare a teoriilor și abordărilor practice privitoare la categoria gramaticală a aspectului și la relația lui cu timpul, în vederea propunerii unor soluții noi, în acord cu tendințele actuale din lingvistica generală. Am realizat, în acest sens, un excurs în istoria lingvisticii și am urmărit modul în care categoria aspectului și a timpului au fost receptate în lucrările de lingvistică (gramatici, studii etc.), excurs care constituie obiectul capitolului I.

Am avut apoi în atenție statutul morfologic al categoriei aspectului verbal în limba indoeuropeană comună, așa cum a fost el precizat în special în diferitele lucrări ale lui Antoine Meillet, dar și în cele semnate de regretatul profesor și savant Gh. Ivănescu.

A urmat apoi o descriere amănunțită a concepției lui Gustave Guillaume privitoare la raportul *timp – aspect*, concepție care a determinat o nouă orientare în abordarea complexității lingvistice a acestui raport și care a contribuit și la conturarea punctului nostru de vedere în privința acestei relații.

Un capitol distinct este dedicat discuțiilor despre categoria aspectului în lingvistica românească. Am avut aici în vedere atât gramaticile vechi (Ion Heliade Rădulescu și Timotei Cipariu), cât și pe cele moderne descriptive.

Nu în ultimul rând am eliberat o analiză critică a tezelor analizate, cu referire specială la interpretările din GALR și GBLR, de care se apropie, în bună măsură, și concluzia la care a ajuns și teza noastră.

În ceea ce privește structura capitolelor, fiecare cuprinde o *Introducere* și, la final, *Concluziile* ce decurg din analiza, nu de puține ori, critică a operelor științifice studiate. Pentru trimerile bibliografice am recurs la așa-numitul sistem Cambridge, datorită simplității sale. Precizez că teza de doctorat respectă normele academice de redactare.

Capitolul I are în atenție **Teoria aspectului verbal în perspectivă istorică.**

Teoria aspectului este parte integrantă a istoriei lingvisticii, așa încât cercetarea ei nu poate fi realizată prin ignorarea acestei istorii.

Problema aspectului verbal a fost semnalată de către **lingviștii comparațiști și neogramaticienii ai sec. al XIX-lea** și a fost preluată mai apoi cu precădere pentru limbile slavă și engleză.

Teza de doctorat se referă succint la abordarea aspectului verbal în subcapitolele: **În gramatici și lucrări din perioada precomparatistă**, dar și în **Perioada gramaticilor comparativ-istorice**, precum și în perioada **Structuralismului lingvistic**. Un subcapitol al tezei are în discuție **Indoeuropeniști în lingvistica românească**.

În lingvistica românească se ilustrează, ca indoeuropenist, **Iuliu Valaori** care a publicat o foarte merituoasă sinteză, *Elemente de lingvistică indoeuropeană* în care propune o utilă gramatică comparată a limbilor indoeuropene. Lucrarea se diferențiază de manualele de indo-europenistică care circulau în Vest și în lingvistica rusă prin aceea că oferă informații ample asupra etnogenezei popoarelor indo-europene, explicând faptele de limbă prin istoria popoarelor respective.

Această problematică privind domeniul indoeuropenistic s-a aflat și în atenția lingviștilor Dumitru Evolceanu (a cărui activitate s-a limitat la limba **latină**), Petru Mihăileanu (**primul român care a editat un text latin**), Ovid Densusianu (**romanist cunoscut**) și Theodor Capidan (**influența albanezei asupra lb.rom și invers**).

Cel care s-a preocupat în mod deosebit de categoria gramaticală a aspectului în limba română a fost marele lingvist Alexandru Philippide în *Istoria limbii române. Volumul întâi. Principii de istoria limbii și în Gramatica elementară a limbii române*.

Alexandru Philippide aduce numeroase exemple pentru verbele la timpurile: *actio continua, actio iterativa, actio instans și futur*, dar nu ne vom referi la acestea.

actio continua: „Un poclit de rogojini *opria* și soarele și ploaea de a răzbate în căruța lui Moș Nichifor” (*Creangă*);

actio iterativa: „*Cîteodată numai, cînd prin dreptul crîşmei te făceai niznai și nu știai să potrivești din gît pe Moș Nichifor, nu-l prea vedeai în cheji buni*” (Creangă);

actio instans: *Aș vrea să știu cînd avem să pornim.*

Pentru *trecut*, lucrurile se prezintă aproximativ la fel. Astfel, „Trecutul simplu arată actio aorista, iar cel compus I actio perfecta: „Bine ați venit, boieri, zise acesta, silindu-se a zîmbi” (C. Negruzii)”. **Al. Philippide** precizează că „Numai în limba comună există această deosebire între trecutul simplu și trecutul compus I.

Viitorul I și II arată actio continua și iterativa.

A doua modalitate de redare a acțiunii verbului se realizează prin *status temporis*. Astfel, la indicativ, în raport cu momentul vorbitorului, luat ca absolut, „prezentul arată prezent; imperfectul, trecutul – trecut; viitorul – viitor. Viitorul exact raportat la momentul vorbitorului este un potențial trecut; altfel, ca și pluscaperfectul, se întrebuintează totdeauna relativ”. Această situație are loc atunci cînd timpurile sunt folosite absolut. Dar valoarea absolută a timpurilor nu este constantă, căci „sfera timpului” se schimbă în funcție de vorbitor.

Privitor la *status relationis*, adică la *corespondența timpurilor* am relevat doar câteva aspecte mai interesante. Alexandru Philippide subliniază faptul că în limba română timpurile nu exprimă numai „durata și timpul (prezent, trecut și viitor) față cu momentul vorbitorului, dar și starea de coincidență, antecedentă și consecvență a timpurilor între ele înseși considerate, abstracție făcîndu-se de vorbitor”.

G. Ivănescu care a semnalat, se pare, pentru prima oară, contribuția lui Al. Philippide la cunoașterea categoriei aspectului în limba română, a făcut și unele observații în legătură cu concepția fostului său profesor. În primul rând, el ține să sublinieze că Al. Philippide înțelegea prin **s t a t u s a c t i o n i s**, **aspectul**, iar prin **s t a t u s t e m p o r i s**, **timpul**, precizînd, că nu poate identifica sursa acestei terminologii latinești. Faptul că Al. Philippide face distincție între *timp* și *acțiune*, poate să trimită la concepția și terminologia lui **Delbrück** de până în anul 1885. Al. Philippide folosește, în *Gramatică*, și sintagma d u r a t a î n t i m p, care pare a fi creația sa.

De asemenea, **G. Ivănescu** relevă faptul că **Al. Philippide nu face distincția între durata acțiunii și aspectul verbal**, situîndu-se pe poziția teoretică a lui **Curtius**, a neogramaticilor și a școlii lingvistice franceze. Din acest motiv, el greșește cînd afirmă că viitorul indicativului exprimă *actio continua*, adică acțiunea imperfectivă. Dacă prin acțiune imperfectivă ar fi înțeles o acțiune nefinalizată și nu o acțiune durativă, el n-ar fi făcut această eroare.

Chiar dacă lucrările amintite ale lui Al. Philippide, dar în special *Gramatica*, nu au influențat dezvoltarea ulterioară a gramaticii românești, rămâne însă un fapt incontestabil că a fost primul care a atras atenția asupra acestei caracteristici a limbii române, caracteristică pusă acum în valoare de ultimele gramatici academice, GALR și GBLR.

În perioada de după Primul Război Mondial s-au format, în jurul lui Antoine Meillet, la Paris, ca indoeuropeniști Al. Graur(s-a orientat spre limba latină), Vlad Bănățeanu(s-a specializat în limbile celtice și în armeană veche). O activitate remarcabilă de indoeuropenist a avut Theofil Simenschy, fost profesor la Universitatea din Iași. Cel mai important indoeuropenist, cu o activitate complexă, teoretică și aplicativă, ni se pare a fi fost G. Ivănescu. Concepția lui despre aspectul verbal, pe care ne-am însușit-o și noi în bună parte, va fi expusă în cap. al IV-lea.

II. ASPECTUL ȘI TIMPUL ÎN PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ

Abordarea categoriilor gramaticale de timp și aspect din perspectivă diacronică implică inevitabil referirea la limba indoeuropeană, iar, în ceea ce privește informația, la A. Meillet. Sub raport metodologic, A. Meillet pornește de la o sumă de limbi indoeuropene. Limbile pe care le ia în considerare A. Meillet sunt, pe de o parte, hitita, sanscrita, persana, greaca, latina, irlandeza, gotica, lituaniana, vechea slavă și armeană, iar pe de altă parte, ebraica, arameana, accadiana, araba și etiopiană, dar și limba locuitorilor din bazinul zambian și din bazinul congolez locuit de *cafri*.

Datele enumerate în acest capitol reprezintă doar o parte, dar esențială, din complexitatea conjugării verbale în indoeuropeană. Din ele se desprind problemele de bază ale cercetării noastre, și anume existența unor sufixe specifice pentru redarea aspectului (sau și a timpului, cum susțin tot mai mulți specialiști), a căror natură lexicală sau gramaticală rămâne în continuare subiect de discuții.

Capitolul de față poate fi considerat unul pur constatativ, în sensul identificării formelor de bază din flexiunea verbală și a valorii lor semantice în indoeuropeana comună. La capătul acestei descrieri constatăm cât de justificat era sfatul lingvistului francez prin care atrăgea atenția că „pentru a înțelege sistemul verbal indo-european, trebuie să uităm „conjugarea” așa cum apare ea în latină, în germanică, în baltică, în slavă, în armeană, în greaca modernă”. În acest sens, este necesar să ignorăm ceea ce înseamnă noțiunile de „prezent”, „aorist”, „perfect” în indoeuropeană în raport cu limbile derivate din aceasta.

Ceea ce apare sub denumirea *prezent* nu este un *timp*, ci doar o construcție morfologică, o formă, mai exact, o *temă*. Termenul *prezent* este folosit pentru a denumi *sistemul prezentului*, care cuprinde diverse forme, între care un *preterit* (imperfect), un

subjonctiv, indicând o perspectivă viitoare și *prezentul propriu-zis*, care numai el exprimă un *fapt actual* și care a dat numele său *sistemului*.

În ceea ce privește semantismul, acesta poate fi dedus din diferitele limbi indoeuropene. Astfel, în greacă, opoziția *prezent – aorist* este bine delimitată, tema prezentului indicând un *proces în desfășurarea lui*, pe când tema de aorist, *un proces pur și simplu*. Primul proces poate fi simbolizat printr-o linie, celălalt printr-un punct. În armeană, prezentul indică un proces care se desfășoară fără un termen definit, deci considerat în desfășurarea lui, iar aoristul indică procesul ca încheiat la un termen definit, ceea ce-l îndepărtează de valoarea aoristului din greacă, dar îl apropie de starea din indoeuropeană. Chiar dacă nu se constată importanța opoziției *prezent – aorist* din greacă, această opoziție a existat totuși.

S-a convenit, în esență, că aspectul este una din cele mai vechi categorii din gramatica limbii indoeuropene. Afirmarea se bazează pe constatarea că, inițial, aspectul era pur și simplu intrinsec rădăcinii verbale. În indoeuropeana comună s-a ajuns la trei teme de aspect: una de **durativ**, una de **momentan** sau de **aorist** și una de **finit** sau de „perfect”, după denumirea din latină. „Conținutul” acestor aspecte a fost redat și grafic:

Durativul redă acțiunea verbală sub aspectul desfășurării ei continue și nelimitate, ca, de exemplu, în gr. *ελειπον* „lăsam”:

>.....>

Momentanul fixează acțiunea într-un moment-cheie al ei, ca, de exemplu, în gr. *έλιπον* „lăsați”:

>.....**X**.....>

Finitul prezintă acțiunea ca încheiată definitiv, finalizată, cum arată gr. *λέλοιπα* „am lăsat”:

>.....|

Fiecare temă aspectuală are și nuanțe specifice:

Durativul este aspectul de bază al majorității radicalelor verbale, el putând să acopere atât *actualul*, prin *prezent*, cât și *preteritul (trecutul)*, prin *imperfect*. El exprimă acțiunea în plina ei desfășurare, dar sub două „aspecte”:

- *gnomic* sau *generic* **es-ti* „el este” (gr. *εστί*, scr. *asti*);
- *iterativ, repetitiv*: **leik^w-e-ti* „el lasă, părăsește” sau **e-leik^w-e-t* „el părăsea” (gr. *λείπει / έλειπε*).

Momentanul sau **aoristul** redă un moment esențial *trecut* al acțiunii verbului: **e-bhū-m* „fui” (gr. *έφυν*, lat. *fu-i*), **e-lik^w-e-t* „el lăsa” (gr. *έλιπε*).

Finitul este o construcție gramaticală mai târzie, ceea ce arată că a existat o cronologie în apariția diferitelor forme prin care s-a redat aspectul verbal, dar stabilirea ei este dificil de stabilit. Oricum, în indoeuropeana comună, „tripluțiia funcțională” „eram / „fui” / „am fost”, fundamentală în paradigma verbului, se reda, după cum am exemplificat, prin teme aspectuale tipice la care se atașau afixe caracteristice, construcții în care un rol deosebit îl aveau apofonia vocalică și jocul accentului. În esență, se poate spune că „aspectul este o categorie de tip arhaic, ajunsă la deplină maturitate în epoca IE (indoeuropeană) comună, dar condamnată, datorită complexității sale formale, la o inevitabilă preschimbare” (Wald/Slușanschi 1987: 251-252). Această „preschimbare” s-a dovedit a fi o „simplificare”, o grupare între *inflectum* și *perfectum*, exprimând deja valori *aspectual-temporale*, așa cum se constată în latină, celtică și germanică, dar care se diferențiază foarte mult de situația din balto-slavă (v. cap. I, nota 5).

Fără cunoașterea acestor probleme, întreaga discuție în jurul relației *timp – aspect* ar deveni cu totul inconsistentă.

III. TEORII MODERNE PRIVIND RAPORTUL TIMP-ASPECT

Neglijat în gramaticile tradiționale și logiciste, aspectul devine obiect de cercetare științifică odată cu apariția, în secolul al XIX-lea, a gramaticilor comparate ca rezultat al descoperirii gramaticilor limbii sanscrite. Reconstituirea limbii indoeuropene a adus în primul plan al studiilor de indoeuropeanistică problema raportului aspect-timp. O bună perioadă, acest raport a fost limitat la arealul limbilor balto-slave, considerate singurele care au conservat, în datele lui autentice, aspectul din indoeuropeană. Apariția teoriei psihomecanice asupra limbajului, elaborată de Gustave Guillaume, a avut ca efect o revigorare a cercetărilor asupra amintitei relații, cu efecte atât asupra modului de a o înțelege, cât și asupra contestării existenței ei exclusiv în arealul balto-slav.

Bibliografia privind teoriile moderne referitoare la raportul timp-aspect este impresionantă. În teza noastră ne-am referit pe larg la contribuția în acest sens a lui Gustave

Guillaume, care propune o distincție netă ce se înscrie în temporalitatea gramaticală, el introducând, în afară de opoziții temporal-aspectuale, și opoziții timp imanent – timp transcendent, precum și cele trei forme de aspect: tensiv, extensiv și bi-extensiv. Exemplificarea făcută de Gustave Guillaume este, desigur, cu referire la limba franceză.

Eugeniu Coșeriu propune o viziune integratoare a raportului timp-aspect pornind de la premisa că *aspectul* este o categorie universală a verbului, dar ea a fost defectuos sau insuficient definită. Marele lingvist subliniază că o limbă poate sau nu prezenta categoria aspectului printre categoriile care constituie sistemul său gramatical. Totodată, Eugeniu Coșeriu precizează că aceeași categorie a aspectului trebuie considerată ca o categorie complexă, pluridimensională, care nu poate fi redusă la o singură dimensiune. Noțiunile „redușe” ale aspectului nu fac altceva decât să realizeze o prezentare a acțiunii verbale.

Exprimarea aspectului poate fi <lexicală> (<derivativă>), <flexională> sau <perifrastică>. Ea este, în mod normal, <lexicală> dacă aspectul prevalează asupra timpului și el se prezintă astfel din moment ce apare ca noțiune verbală, precum în limbile slave.

Nu există deci niciun motiv de a restricționa *aspectul* la ceea ce se găsește în limbile slave. Este o eroare foarte răspândită între slaviști.

Lucien Tesnière, deși contemporan cu Gustave Guillaume, nu pare a cunoaște ori a adera la teoria celui din urmă, rămânând adeptul tipului de aspect din limbile slave, în special din rusă, pe care o cunoștea foarte bine. În lucrarea sa clasică, *Éléments de syntaxe structurale*, L. Tesnière se ocupă de aspect în secțiunea dedicată adverbului.

Concepția psihomecanică elaborată de Gustave Guillaume a adunat destul de mulți adepți, care au aplicat-o mai mult sau mai puțin *stricto sensu*.

Teza de la care pornește Marc Wilmet este aceea că orice formă verbală denotă simultan un mod, un timp și un aspect (eventual o persoană și un număr), referindu-se in-extenso la fiecare dintre acestea.

Capitolul al III-lea a avut în atenție stadiul în care se află, în lingvistica modernă, cercetarea categoriei *aspectului* sau, mai exact, a raportului *timp-aspect*, fără a avea, evident, pretenția că am cuprins toate orientările în această direcție. Am recurs, în acest sens, la câteva studii care ni s-au părut reprezentative pentru problema în discuție, începând cu teoria psihomecanică a lui Gustave Guillaume, mai cu seamă pentru motivul că ea a generat un interes deosebit, impulsionând cercetarea unei categorii lingvistice intrate, într-o oarecare măsură, într-un con de umbră după efervescența produsă de studiile lingviștilor comparațiști și îndeosebi ale neogramaticilor.

În afara valorii sale intrinsece și chiar dacă ea n-a fost acceptată în totalitatea ei, teoria lingvistului francez a îndus, în rândul specialiștilor, prin demonstrarea coabitării obligatorii a timpului cu aspectul în limbile moderne, convingerea că aspectul verbal este propriu și limbilor romanice, restrângând astfel apetența lingviștilor slaviști de a limita categoria aspectului doar la slava comună și la limbile slave actuale.

O altă viziune întâlnim la Eugeniu Coșeriu, mai apropiată oarecum de cea tradițională. În viziunea lui Eugeniu Coșeriu, două sunt dimensiunile temporale ce trebuie luate în considerare: *planul* și *perspectivele*. Planul este dimensiunea care opune *actualul* *inactualului*, iar perspectiva cuprinde toate dimensiunile care servesc la situarea, direct sau indirect, a acțiunii verbale în raport cu un punct de reper, situat fie în *planul actual*, fie în *planul inactual*. Din această perspectivă, marele lingvist ia în considerare *dimensiuni aspectuale* precum *durata*, *iterația*, *orientarea*, *finalitatea*, *rezultatul* etc. acțiunii verbale, lista acestor „aspecte” rămânând deschisă. În plus, Eugeniu Coșeriu consideră *aspectul* drept universalie lingvistică.

O poziție cu totul opusă, atât față de teoria lui Gustave Guillaume, cât și față de cea a lui Eugeniu Coșeriu, o au funcționaliștii.

Sunt, pe de altă parte, lingviști care consideră ca autentic doar aspectul din arealul slav. Am întâlnit această optică la L. Tesnière, care propune o sistematizare a modalităților de realizare a aspectului pornind de la situația din limba rusă.

Toate aceste date ilustrează complexitatea la care a ajuns cercetarea *aspectului*, implicând aici și o amplificare a terminologiei aferente. Este, prin perceperea acestei realități, și motivul care ne-a determinat să restrângem cercetarea noastră la exprimarea gramaticală a aspectului.

IV. RELAȚIA *TIMP* – *ASPECT* ÎN LINGVISTICA ROMÂNEASCĂ

Capitolul al IV-lea își propune să urmărească relația timp-aspect în lingvistica românească, având în atenție:

1. ***Gramaticile vechi ale limbii române***
2. ***Gramaticile moderne, prefuncționale, ale limbii române***
3. ***Gramaticile funcționale ale limbii române***
4. ***Alte studii și articole***

Teza de doctorat de referă la relația dintre timp și aspect în gramaticile vechi, și anume: *Gramatică românească* a lui Ion Heliade Rădulescu și în *Gramateca limbei române* a lui Timotei Cipariu, în special în Partea I. *Analitică*, apărută în 1869.

Alexandru Philippide a fost primul lingvist român care a scris *Istoria limbii române* și *Gramatică elementară a limbii române* și la care ne-am referit în subcapitolul **Gramaticile moderne, prefuncționale, ale limbii române**. Precizăm însă că opiniile exprimate de marele lingvist, Alexandru Philippide, mai ales în *Gramatică elementară a limbii române*, au rămas fără ecou în gramatica românească.

G. Ivănescu are meritul de a fi readus în discuție problema aspectului în limba română.

Raportul dintre timp și aspect l-am urmărit și la lingviștii: Iorgu Iordan(*Limba română contemporană*), Valeria Guțu Romalo(*Structura morfologică a limbii române*), Ion Coteanu(*Limba română contemporană*) și Corneliu Dimitriu(*Gramatica limbii române explicată*).

Pe baza datelor teoretice și aplicative analizate, ne-am conturat un punct de vedere, (în **Capitolul V**), care se diferențiază atât de cel „clasic”, prezent mai cu seamă în teza lui G. Ivănescu după care *aspectul* cuprinde relația *imperfectiv-perfectiv*, la care se adaugă *iterativul*, cât și de cel din gramaticile românești academice, în care, sub denumirea generică de *aspect*, sunt cuprinse, pe lângă *imperfectiv-perfectiv*, și opozițiile încadrate la *Aktionsart*. În acest context, am propus, spre o armonizare terminologică, denumirea *aspectiv*, respectiv, *aspectivitate*, pentru opozițiile cuprinse în *Aktionsart*. Am menținut, totodată, termenul generic *aspectualitate*, care cuprinde, în conținutul său atât *aspectul*, cât și *aspectivele* și care funcționează ca o entitate lingvistică distinctă de tip *lexico-gramatical*. În acest fel, sintagma *aspect verbal* apare ca restrictivă și, ca atare, nu mai poate fi luată în considerare.

Aspectul reprezintă o entitate *gramaticală*, caracterizată prin trăsăturile [-Timp/Temporalitate], [-Determinare] și exprimată prin morfeme *temporal-aspectuale*. El redă un proces în două din ipostazele sale esențiale: *imperfectiv*, perceput de *locutor* în plină desfășurare, fără luarea în considerare a fazei incipiente ori terminative, deci o desfășurare aflată în timpul *obiectiv*, și *perfectiv*, perceput de locutor ca *finalizat*, în sensul atingerii scopului pentru care a fost inițiat.

În grupul *aspectivelor* (*Aktionsart*) se încadrează opozițiile: *durativ* ~ *momentan*, *semelfactiv* ~ *iterativ*, *linear* ~ *progresiv* și *incoativ* ~ *continuativ* ~ *terminativ*, toate caracterizate prin trăsăturile [+Timp/Temporalitate] și [+Delimitat]. Am argumentat că opoziția *determinat (individual)* ~ *generic* nu prezintă trăsături aspectuale, nemaiincluzând-o între *aspective*. La fel, o serie întregă de „moduri de acțiune” cuprinse în lucrarea citată a lui Ivan Evseev. În cazul seriei *incoativ* ~ *continuativ* ~ *terminativ* trăsătura aspectuală este cuprinsă în structura semantică a unor *verbe-operatori* de *aspect*. Din această perspectivă, relația *timp-aspect* se realizează, ca formă verbală, printr-o construcție complexă, în care

trăsăturile temporale sunt asociate unor caracteristici aspectuale și modale. Din punct de vedere sintactic, construcția cu *operatorii aspectuali* este un *predicat enunțiativ verbal complex*.

Locutorul este cel care are capacitatea de a percepe o acțiune *imperfectivă drept* o acțiune continuă, o procesualitate în desfășurare, indiferentă la reperele temporale, iar o acțiune *perfectivă* drept una definitiv încheiată ca procesualitate. De multe ori însă, el nu a fost luat în considerare în studiile dedicate aspectului, exprimarea formală a acestuia fiind adusă în prim-plan.

Timpurile reprezintă „o configurație complexă în care trăsăturile temporale sunt asociate unor caracteristici aspectuale și modale. Cu alte cuvinte, *semnificația de bază (intrinsecă)* a formelor verbale temporale reprezintă un cumul de trăsături prototipice temporale, aspectuale și modale” (GALR), dar în special temporale și aspectuale. În ce privește *conținutul*, cele două entități, aspectul și timpul, interferează sau nu unul cu altul, fără a exista între ele un raport de subordonare. Pe de altă parte, *aspectul*, deși indiferent la fixarea procesului în raport cu momentul enunțării, este redat prin *forme* temporale, pe care le-am denumit, datorită specificității lor, *temporal-aspectuale*, sintagmă preluată de la Simenschy/Ivănescu. În mod special și ca regulă generală, *opoziția perfectiv ~ imperfectiv* se realizează în zona trecutului și în cea a viitorului. Se produce o grupare a formelor temporale după trăsăturile aspectuale pe care le conțin: cele cu trăsătura aspectuală [+Perfectiv] sau [-Imperfectiv] redau, concomitent, și perfectul compus, la fel, perfectul simplu, mai-mult-ca-perfectul și viitorul anterior, iar cele care conțin trăsătura aspectuală [-Perfectiv] sau [+Imperfectiv] redau, concomitent, și imperfectul sau viitorul propriu-zis. În acest fel se poate justifica denumirea de forme *temporal-aspectuale*.

Gruparea timpurilor trecute (preterite) între *imperfect*, pe de o parte, și *perfectul compus*, *perfectul simplu* și *mai-mult-ca-perfectul*, pe de altă parte, este de natură **aspectuală**, nu gramaticală, parametrii diferențiatori fiind *imperfectivitatea* și *perfectivitatea*.

Relația *aspect ~ aspectivitate* este de excludere reciprocă. *Aspectul* nu tolerează în structura sa *aspectivele* și nici asocierea cu ele. De aceea o acțiune nu poate fi descrisă ca fiind, concomitent, *imperfectivă* și *durativă* sau *perfectivă* și *terminativă*.

De asemenea, *aspectul* nu tolerează determinări temporale (adverbe, locuțiuni adverbiale de timp etc.), pentru că ar deveni *aspectivitate*. Așa se și explică indiferența lui față de plasarea pe axa temporală. Aspectul este, așadar, o entitate închisă, nerelațională.

Aspectul este singurul dintre componentele *aspectualității* care posedă o exprimare gramaticală, prin morfeme plurifuncționale *temporal-aspectuale*. Celelalte componente, *aspectivele*, care țin de Aktionsart, se exprimă *lexical* sau *lexico-gramatical/sintactic*.

Categoria *aspectualității* are caracter *universal*, fiind exprimată prin mijloace gramaticale, *lexicale* și *lexico-gramaticale*, în funcție de specificul fiecărei limbi în parte.

Este neîndoios că într-o problemă controversată cum este cea a categoriei aspectului pare dificil și, într-o bună măsură, nedeontologic, a emite concluzii definitive. De aceea suntem conștienți că, în ordinea firească a lucrurilor, contribuția noastră reprezintă un episod, însă unul *relevant*, sperăm noi, din lunga istorie a cercetărilor dedicate raporturilor dintre *timp* și *aspect*.

BIBLIOGRAFIE

- Aldea 2006 Maria Aldea, *Categoria gramaticală a determinării*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca,.
- Al. George 1976 Sergiu Al. George, *Limbă și gândire în cultura indiană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Angheliescu 1970 Nadia Angheliescu, *Lingvistica generală în concepția lui Gustave Guillaume*, „Limba română”, 1970, nr. 5, p. 425-433.
- Avram 1966 Mioara Avram, *Prima gramatică academică a limbii române*, LR, 1966, nr.4, p. 487–507.
- Avram 2001 Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*. Ed. A III-a, Editura Humanitas, București.
- Berceanu 1971 Barbu B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*. Cuvânt înainte de Al. Graur, Editura Științifică, București.
- Bolocan 1959 Gh. Bolocan, *Despre traducerea aspectelor verbale din rusă în română (considerații de ordin statistic)*, „Limba română”, 1959, nr. 1, p. 74-80.
- .Borchin 2004 Mirela-Ioana Borchin, *Vademecum în lingvistică*, Editura Excelsior Art, Timișoara.
- Borchin 2011 Mirela-Ioana Borchin, *Semantica modurilor incertitudinii*. Editura Excelsior Art, Timișoar.
- Bourciez 1946 Èd. Bourciez, *Éléments de linguistique romane*, 4e éd. , Librairie C. Klincksieck, Paris
- Bucă/Cernicova 1980 Marin Bucă, Galina Cernicova, *Gramatica practică a limbii ruse*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Bujor/Chiriac I. I. Bujor, Fr. Chiriac, *Gramatica limbii latine*. Ediția a II-a, cu întregiri substanțiale, Editura Științifică, București.
- Bulgăr 1995 Gh. Bulgăr, *Limba română. Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Stilistică*, Editura Vox, București.
- Călărașu 1987 Cristina Călărașu, *Timp, mod, aspect în limba română în secolele al XXI-lea – al XVIII-lea*, EUB.

- Cemârtan 2015 Claudia Cemârtan, *Valorile aspectuale ale timpurilor verbului românesc*, „Studia Universitatis Moldaviae”, 2015, nr. 10 (90), p. 3-7.
- Chomsky 1969 Noam Chomsky, *Aspecte ale teoriei sintaxei*. Traducere din limba engleză de Paul Schweiger și James E. Augerot, București.
- Chomsky 1996 Noam Chomsky, *Cunoașterea limbii*, Editura Științifică, București (trad. Cărții *Knowledge of Language. Its Nature, Origin and Use*, Praeger, New York, 1996).
- Chiricuță-Marinovici Rita Chiricuță-Marinovici, *Sensul factitiv-cauzativ al verbelor românești*, CL, nr.1, p. 53–58.
- Chiricuță-Marinovici 1965 Rita Chiricuță-Marinovici, *Încercare asupra grupării verbelor din punct de vedere semantic*, CL, 1965, nr.2, p. 299–310.
- Chiricuță-Marinovici 1966 Rita Chiricuță-Marinovici, *Probleme de grupare semantică a verbelor*, CL, 1966, nr.2, p. 229–235.
- Chiricuță-Marinovici 1966 Rita Chiricuță-Marinovici, *Cu privire la o nouă grupare a verbelor pe baza anumitor caractere ale conținutului lor semantic*, CL, 1966, nr.1, p. 43–46.
- Cipariu Timotei Cipariu *Opere*, vol. II. Ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil. Studiu introductiv de Mioara Avram, Editura Academiei Române, București.
- Constantinescu-Dobridor 1996 Gh. Constantinescu-Dobridor, *Morfologia limbii române*. Ediție revăzută și îmbunătățită. Prefață de Gh. Bulgăr, Editura Vox, București.
- Constantinescu-Dobridor 1998 Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*. Ediția a II-a, revăzută, Editura Științifică, București.
- Cornilescu 1995 Alexandra Cornilescu, *Concepts of Modern Grammar. A Generative Grammar Perspective*, EUB.
- Coșeriu 1980 Eugeniu Coșeriu, *Aspect verbal ou aspect verbaux? Quelques questions de théorie et de méthode*, în NAC, p. 13-23.
- Coșeriu 1996 Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica integrală*. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de N. Saramandu, Editura Fundației Culturale Române, București.
- Coșeriu 1997 Eugeniu Coșeriu, *Sincronie, diacronie și istorie*. Versiune în limba română de N. Saramandu, Editura Enciclopedică, București.

- Coșeriu 2004 Eugeniu Coșeriu, *Teoria limbajului și lingvistica generală*. Cinci studii. Ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București.
- Coteanu 1974 Ion Coteanu (coord.), *Limba română contemporană*. Vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Coteanu 1982 I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, București (retipărire la Editura Garamond).
- Coteanu 1990 I. Coteanu, *Gramatică, stilistică, compoziție*, Editura Științifică, București.
- Crețu 2007 Ecaterina Crețu, *Limba română contemporană. Sintaxă*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Cruceru/Teodorescu 2008 Constantin Cruceru, Vasile Teodorescu, *Gramatica limbii române*, Editura Grammar, București.
- Dimitrescu 1957 Florica Dimitrescu, *Asupra caracterului impersonal și aspectiv al locuțiunilor verbale*, SCL, 1957, nr. 2, p. 151-157.
- Dimitrescu 1963 Florica Dimitrescu, *O modalitate de clasificare sintagmatică a verbelor*, SCL, 1963, nr.1, p. 45–55.
- Dimitriu 1967 C. Dimitriu, *Observații în legătură cu verbele semiauxiliare de aspect*. „Lima română”, 1967, nr. 4, p. 297-303.
- Dimitriu 1974 C. Dimitriu, *Observații în legătură cu raporturile sintactice*, AUI (Serie nouă). Secțiunea III, e Lingvistică, Tomul XX, 1974, p. 9–22.
- Dimitriu 1979 C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Editura Junimea, Iași.
- Dimitriu 1982 C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Editura Junimea, Iași.
- Dimitriu 1988 C. Dimitriu, *Actualitatea Sintaxei lui Timotei Cipariu*, LR, 1988, nr.2, p. 149–162.
- Dimitriu 1999 C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a Limbii Române. 1. Morfologia*. Institutul European, Iași.
- Dimitriu 2002 C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a Limbii Române. 2 Sintaxa*, Institutul European, Iași.
- Dimitriu 2007 *Periodizarea gramaticii teoretice românești*, în vol. *Limba română, limbă romanică*. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea a 75 de

- ani. Coordonare: Sanda Reinheimer Rîpeanu și Ioana Vintilă Rădulescu, Editura Academiei Române, București, 2007, p. 125-134.
- Dragomir 2008 Camelia Dragomir, *Perifrazele aspectuale de fază iminențială în limba română*, în vol. *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*. Actele celui de al 7-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română (7-8 decembrie 2007). Coordonator: Gabriela Pană Dindelegan, Editura Universității București, p. 43-53
- Dragomir 2009 Camelia Dragomir, *Operatori aspectuali în construcții adnominale*, în vol. *Studii de gramatică. Omagiu Valeriei Guțu Romalo*. Editori: Rodica Zafiu, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail, Editura Universității București, p. 59-69.
- Dragomirescu 2010 Adina Dragomirescu, *Ergativitatea. Tipologie, sintaxă, semantică*, EUB.
- Dragomirescu 1963 Gh.I. Dragomirescu, *Auxiliarele modale*, LL, 7, 1963, p. 231–256.
- Dragomirescu 2011 Adina Dragomirescu, *De la mișcare și localizare la aspect. Câteva situații de gramaticalizare. In memoriam Georgeta Ciompec.*, în vol. *Limba română. Ipostaze ale variației lingvistice*. Actele celui de-al 10-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 3-4 dec. 2010), Editura Universității București, p. 95-104.
- Drașoveanu 1976 D.D. Drașoveanu, *Sens relațional și gramatem – conținut și expresie la nivelul gramatical al limbii*, CL, 1976, nr.2, p. 153–163.
- Drașoveanu 1997 D.D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca.
- Drincu 2012 (a) Sergiu Drincu, *Do- ca prefix aspectual în limba română*. În vol. *In magistri honorem, Vasile Frățilă. 50 de ani de carieră universitară*. Volum coordonat de Ana-Maria Pop, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2012, p. 172-183.
- Drincu 2012 (b) Sergiu Drincu, *Aspectul verbal în concepția lui G. Ivănescu. Problema terminologiei*, „Philologica Banatica”, 2012, nr. 2, p. 14-18.
- Drincu 2012 (c) Sergiu Drincu, *Aspectul verbal în concepția lui G. Ivănescu*, AUT. Lingvistică, 2012, p. 87-92.

- Ducrot/Schaeffer 1996 Oswald Ducrot Jean-Marie Schaeffer, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*. Traducere de Anca Măgureanu, Viorel Vișan, Mariana Pănescu, Editura Babel, București.
- Ernout 1935 A. Ernout, *Morphologie historique du latin*. Nouveau tirage, Librairie C. Klincksieck, Paris (1953 ed. a III-a).
- Ernout/Meillet 1932 A. Ernout, A. Meillet, *Dictioannaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris.
- Evseev 1974 Ivan Evseev, *Semantica verbului. Categoriile de acțiune, devenire și stare*, Editura Facla, Timișoara.
- Felecan 2007 Daiana Felecan, *Gramatica limbii române în contexte literare*, Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Felecan 2002 Nicolae Felecan, *Sintaxa limbii române. Teorie. Sistem. Construcție*. Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Fischer 1985 I. Fischer, *Latina dunăreană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Forăscu/Popescu 2001 Narcisa Forăscu, Mihaela Popescu, *Dificultăți gramaticale ale limbii române*, EUB.
- Frâncu 1983-1984 Constantin Frâncu, *Geneza și evoluția formelor verbale supracompuse în limba română*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, Iași, Tomul XXIX, 1983-1984, A. Lingvistică, p. 23-62.
- Frâncu 1998 Constantin Frâncu, *Evoluția reflecțiilor privind limbajul din Antichitate până la Kant*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Frâncu 1999 Constantin Frâncu, *Curenți și tendințe în lingvistica secolului nostru*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Indice de nume alcătuit de Alexandrina Ioniță, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Frâncu 2005 Constantin Frâncu, *Evoluția reflecțiilor privind limbajul din Antichitate până la Saussure*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Frâncu 2009 Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Gafițanu 1956 D. Gafițanu, *Conceptia lingvistică a lui Al. Lambrior*, AUI (serie nouă) secțiunea III (Științe sociale), tom II, (1956), fasc. 1–2.
- Găitănanu 2005 Mihaela Găitănanu, *Aspecte ale relației de interdependență*, LR-SF, 2005, p. 89–91.

- Găitănanu 2005 Șt. Găitănanu, *Predicatul verbal primar în limba română*, în LL–RICE, 2005, nr.3, p. 84–86.
- Găitănanu 2007 Șt. Găitănanu, *Sintaxa limbii române. I. Unități și relații*, Editura Trialog, Pitești.
- Geană 2007 Ionuț Geană, *Câteva observații asupra verbelor de mișcare*, Omagiu Gabriela Pană Dindelegan, 2007, p. 125–133.
- Gheorghe 2009 M. Gheorghe, *Limba română. Probleme teoretice și aplicații*, Editura Universității Transilvania, Brașov.
- Grandgent 1958 C. H. Grandgent, *Introducere în latina vulgară*. Traducere de Eugen Tănase, Cluj.
- Graur 1938 Al. Graur *Les verbes „reflechis“ en roumain*, BL, 1938, p. 42–89.
- Grau 1968 Al. Graur, *Tendențele actuale ale limbii române*, Editura Științifică, București.
- Graur 1969 Al. Graur, *Urme de aspect în românește*, LR, 1969, nr.4, p.325-326.
- Graur 1977 Al. Graur, Lucia Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*. Ediția a III-a, Editura Științifică, București.
- Gruică 1994 G. Gruică, *Gramatică normativă. 77 de întrebări, 77 de răspunsuri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Gruică 2006 G. Gruică, *Moda lingvistică 2007, Norma, uzul și abuzul*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Guillaume 1929 Gustave Guillaume, *Temps et verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps*, Paris.
- Guțu Romalo 1956 Valeria Guțu Romalo, *Semiauxiliarele de mod*, SG I, p. 57–83.
- Guțu Romalo 1960 Valeria Guțu Romalo, *Repetiția, procedeu sintactic de exprimare a aspectului în limba română*, SCL, 1960, nr. 3, p. 485-493.
- Guțu Romalo 1961 Valeria Guțu Romalo, *Semiauxiliare de aspect?*, LR, 1961, nr.1, p. 3–16.
- Guțu Romalo 1963 Valeria Guțu Romalo, *În problema clasificării verbelor. Încercare de clasificare sintagmatică*, SCL, 1963, nr.1, p. 29–43.
- Guțu Romalo 1968 Valeria Guțu Romalo, *Morfologie structurală a limbii române (Substantiv, Adjectiv, Verb)*, Editura Academiei, București.
- Guțu Romalo 1973 Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

- Guțu Romalo 2005 Valeria Guțu Romalo, *Aspecte ale evoluției limbii române*, Editura Humanitas Educațional, București.
- Guțu Romalo 2005 Valeria Guțu Romalo, *Gramatica, între „sistem“ și „discurs“*. *Enunțul*, LR-SF, 2005, p. 15–26.
- Hazy 1997 Ștefan Hazy, *Predicativitatea, determinare contextuală analitică*, Editura Dacia, Cluj – Napoca.
- Heliade Rădulescu 1980 Ion Heliade Rădulescu, *Gramatică românească*. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, Editura Eminescu, București.
- Hjelmslev 1967 Louis Hjelmslev, *Preliminarii la o teorie a limbii*. Traducere din limba engleză de D. Copceag, Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale, București.
- Hoarță Cărașu 2001 Luminița Hoarță Cărașu, *Probleme de morfologie a limbii române*, Editura CERMI, Iași.
- Hockett 1962 Charles F. Hockett, *A Course in Modern Linguistics*, The Mac Millan Company, New York.
- Hristea 1981 Theodor Hristea (coord.), *Sinteze de limba română*. Ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Iacob 2002 Nicolina Iacob, *Morfologia limbii române*. Partea I, Editura Universității „Ștefan cel Mare“, Suceava.
- Iacob 2006 Nicolina Iacob, *Morfologia limbii române*. Partea a II-a, Editura Universității „Ștefan cel Mare“, Suceava.
- Iliescu 2005 Ada Iliescu, *Gramatica practică a limbii române actuale*, Editura Corint, București.
- Ionașcu 1914 Romulus Ionașcu, *Gramaticii români. Tratat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticii române de la 1757 până astăzi*, Iași.
- Ionescu 1992 Emil Ionescu, *Manual de lingvistică generală*, Editura Coresi, București.
- Ionescu 2005 Emil Ionescu, *Sintaxa limbii române între tradiție și modernitate*, Editura Coresi, București.
- Ioniță 2004 Adriana-Zâna Ioniță, *Tradiție și inovație în morfologia limbii române*, Casa Editorială „Demiurg“, Iași.
- Iordan 1956 Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, Editura Ministerului Învățământului, București.

- Iordan 1968 Iorgu Iordan, *Scurt istoric al principalelor lucrări de gramatică românească*, LL, 1968, p. 163–196.
- Iordan 1969 Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, Editura Științifică, București.
- Iordan/Robu 1978 Iorgu Iordan, Vladimir Robu, Vladimir *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Iordan 1978 Iorgu Iordan (coord.), *Istoria lingvisticii românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Irimia 1976 Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, Editura Junimea, Iași.
- Irimia 1983 Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Editura Junimea, Iași.
- Irimia 1997 Dumitru Irimia, *Morfo-sintaxa verbului românesc*, Editura Universității „Alexandru I. Cuza”, Iași.
- Irimia 2008 Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*. Ediția a III-a revăzută, Editura Polirom, Iași.
- Ivănescu 1965 G. Ivănescu, *Nume și verb*, Omagiu Rosetti, p. 421–426.
- Ivănescu 1957 G. Ivănescu, *Le temps, l'aspect et la durée de l'action dans les langues indo-européennes*, în *Mélanges linguistiques*, publiés à l'occasion du VIIIe Congrès International des Linguistes à Oslo, du 5 au 9 août 1957, Editura Academiei Române, București, 1957, p. 23-61.
- Ivănescu 1983 G. Ivănescu, *Lingvistică generală și românească*. Ediție, note și indice de Vasile Șerban și Vasile D. Țâra, Editura Facla, Timișoara.
- Ivănescu 2004 G. Ivănescu, *Curs de sintaxa limbii române moderne*. Editat, adnotat și prefațat de Oana Popârda, Editura Junimea, Iași.
- Izverna-Tarabac 2009 Irina Izverna-Tarabac, *On the Boundary between Morphology and Syntax. A Study on the Romanian Language*, Editura Universității Suceava.
- Jakobson 1963 Roman Jakobson, *Essais de linguistique générale*. Traduit et Préface par Nicolas Ruwet, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Lambrior 1893 Al. Lambrior, *Gramatica română. Sintaxa*, Editura Librăriei Kuppermann, Iași.

- Leroy 1993 Jacques Leroy, *Précis de linguistique générale*, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Lobiuc 2008 Ioan Lobiuc, *Concepția lui G. Ivănescu despre legile de evoluție a limbajului și a limbilor*, în *In memoriam G. Ivănescu*, 2008, p. 11-20.
- Lyons 1995 John Lyons, *Introducere în lingvistica teoretică*, Editura Științifică, București.
- Macrea 1978 D. Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Manea 2001 Dana Manea, *Structura semantico-sintactică a verbului românesc*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București.
- Manea 2001 Dana Manea, *Elemente de gramatică funcțională. I. Predicația*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București.
- Manoliu Manea 1973 Maria Manoliu Manea, *Structuralismul lingvistic. (Lecturi critice)*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Manoliu Manea 1993 Maria Manoliu Manea, *Gramatică, pragmasemantică și discurs*, Editura Litera, București.
- Margan 2009 Manuela Margan, *Câteva observații asupra relației timp-aspect în limbile română și engleză*, „Philologica Banatica”, nr. 1, 2009, p. 49-58.
- Martinet 1970 André Martinet, *Elemente de lingvistică generală*. Traducere și adaptare în limba română de Paul Miclău, Editura Științifică, București.
- Meillet 1931 Antoine Meillet, *Esquisse d'une histoire de la langue latine*. Deuxième édition, révisée et augmentée, Librairie Hachette, Paris.
- Meillet 1965 Antoine Meillet, *Le slave commun*. Second édition revue et augmentée. Avec le concours de A. Vaillant, Librairie Honoré Champion, Éditeur, Paris.
- Meillet 1964 Antoine Meillet, *Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes*. Preface by George C. Buck, University of Alabama Press, University, Alabama (ed. I 1903).
- Meillet/Vendryes 1927 Antoine Meillet, J. Vendryes, *Traité de grammaire des langues classiques*, Paris.

- Merlan 2001 Aurelia Merlan, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza“, Iași.
- Meyer-Lübke 1894 Wilhelm Meyer-Lübke, *Grammatik der Romanischen Sprachen*, Leipzig.
- Mihuț 1996 Lizica Mihuț, *Gramatica limbii române. Sinteze. Exerciții*, Editura Multimedia, Arad.
- Mihuț/Ghidău 1998 Lizica Mihuț, Rodica Ghidău, *Limba română. Norme și grile*, Editura Multimedia, Arad, 1998.
- Mihuț/Mihăilescu 2008 Lizica Mihuț, Dunitru Mihăilescu, *Limba română. Repere teoretice. Exerciții*, Editura Palimpsest, București.
- Mihuț 2015 Lizica Mihuț, *Geneza unei idei... predicative*, în vol. *Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G. G. Neamțu la 70 de ani*, Editura Scriptor și Editura Argonaut, Cluj-Napoca, p.429-434.
- Mișan 1969 Andrei Mișan, *Categoria gramaticală a aspectului verbal (I)*, CL, 1969, nr. 2, p. 265-278.
- Mișan 1970 Andrei Mișan, *Categoria gramaticală a aspectului verbal. II. Există aspect verbal în limba română?*, CL, 1970, nr. 1, p. 131-143.
- Mișan 1973 Andrei Mișan, *Problema prefixelor „aspectuale” în limba română*, CL, 1973, nr. 1, p. 105-111.
- Mladin 2006 Constantin Ion Mladin, *Probleme de sintaxă. Relații și funcții sintactice*, EUB.
- Mounin 2005 Georges Mounin, *Istoria lingvisticii*, Editura Paideia, Iași.
- Nagy 2005 Rodica Nagy, *Sintaxa limbii române actuale. Unități, raporturi, funcții*, Editura Institutul European, Iași.
- Neamțu 1986 G. G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Științifică și Enciclopedică; București.
- Neamțu 1971 G.G. Neamțu, *Despre auxiliare. Cu privire specială la „a fi”*, CL, 1971, nr.2, p. 355–364.
- Neamțu 1972 G. G. Neamțu, *Termeni regenți pentru determinanții (complementele) predicatului nominal*, CL, 1972, nr. 1, p. 51-66.
- Neamțu 1978 G. G. Neamțu, *Note pe marginea conceptului de proces*, StUBB, Philologia, 1978, fasc. 1, p. 42-45.

- Neamțu 2007 G.G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții*, Editura Echinox, Cluj-Napoca.
- Neamțu 2008 G.G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale: distincții și... distincții*. Ediția a III-a, Editura Paralela 45, Pitești.
- Nedioglu 1952 Gh. Nedioglu, *Aspectul verbal*, „Cum vorbim”, 1952, nr. 4, p. 11-14.
- Nemțuț 2011 Alina-Paula Nemțuț, *Modurile nepersonale ale verbului în limba română contemporană*, Editura Universității din Oradea.
- Nica 1988 Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb*, Editura Junimea, Iași.
- Oancea 1993 Ileana Oancea, *Romanitate și istorie*, Editura de Vest, Timișoara.
- Oltean 2004-2005 Ștefan Oltean, *Despre semantica verbelor modale*, „Lingua“ A. Lingvistică. Anul III-IV/2004-2005, p. 15-34.
- Pamfil 1983 Carmen-Gabriela Pamfil, *Contribuția lui Timotei Cipariu la teoria limbii*, LR, 1983, nr.2, p. 83-95.
- Pamfil 2008 Carmen-Gabriela Pamfil, *Alexandru Philippi*, Editura Litera International, București-Chișinău.
- Pană Dindelegan 1974 Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, Editura Academiei, București.
- Pană Dindelegan 1976 Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa limbii române. I. Sintaxa grupului verbal*, TUB (ediția a II-a, Editura Aula, Brașov, 1999).
- Pană Dindelegan 1992 Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură (adjectivul, adverbul, prepoziția, forme verbale nepersonale)*, Tipografia Universității București.
- Pană Dindelegan 1994 Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală*. Ediția a II-a, Editura Coresi, București.
- Pană Dindelegan 2003 Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Editura Humanitas Educațional, București.
- Pană Dindelegan 2006 Gabriela Pană Dindelegan, *GALR, a Starting Point in Comparative and Typological Research in Romanian*, RRL, 2006, nr.1, p. 125-142.

- Pană Dindelegan 2007 Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxă și semantică. Pozițiile „predicative“*, LR-SAC, p. 41–50.
- Pană Dindelegan et alii 2010 Gabriela Pană Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române*, EUB.
- Pașaliu 1970 Iulian Pașaliu, *Le verbe dans le cadre des préoccupations sémantique structurale*, CLTA, VII, 1970, p. 113–141.
- Petrescu 2015 Anca Petrescu, *Concepția lui Al. Philippide despre categoria aspectului verbal*, „Philologica Banatica”, 2015, nr. 2, p. 32-39.
- Petrescu 2016 Anca Petrescu, *Categoria aspectului în gramaticile și studiile precomparatiste*, „Philologica Banatica”, 2016, nr. 2, p. 48-59.
- Philippide 1894 Al. Philippide, *Istoria limbii române. Volumul întâi. Principii de istoria limbii*, Editura Națională, Iași.
- Philippide 1897 Al. Philippide, *Gramatică elementară a limbii române*, Iași.
- Poghirc 1953 Cicerone Poghiric, *Cu privire la aspectul verbal în limba română*, LR, 1953, nr. 6, p. 17-22.
- Pop 1998 Gheorghe Pop, *Morfologia limbii române. Structură și sistem*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj.
- Popârda 1983 Oana Popârda, *La phrase dans la conception de G. Ivănescu*, în vol. *Profesorului Gheorghe Ivănescu la 70 de ani. Omagiul elevilor și colaboratorilor*, Centrul de Multiplicare al Universității din Iași, 1983, p. 251–260.
- Popescu 2006 Iulian Popescu, *Timp și limbaj. Introducere în lingvistica lui G. Guillaume*, Editura Institutul European, Iași.
- Popușoi 2006 Carolina Popușoi, *O altă viziune asupra verbelor (semi)copulative*, SCL, 2006, nr.2, p. 185–207.
- Pușcariu 1976 Sextil Pușcariu, *Limba română. Vol. I: Privire generală*. Prefață de G. Istrate. Note, bibliografie de Ilie Dan, Editura Minerva, București.
- Rădulescu 1980 *Gramatică românească* de Ion Heliade Rădulescu. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, Editura Eminescu, București, 1980.
- Rădulescu/Sala 2007 Marina Rădulescu, Marius Sala, *Les grammaires du roumain: de Heliade Rădulescu à la grammaire académique*, RRL, 2007, nr.4, p. 437–448.

- Reinheimer-Rîpeanu 1965 Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Schiță de descriere structurală a verbelor de mișcare*, SCL, 1965, nr.4, p. 519–529.
- Reinheimer-Rîpeanu 1993 Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Structuri morfosintactice de bază în limbile romanice*, EUB.
- Rizescu 1968 I. Rizescu, *H. Tiktin și problemele de teorie a limbii*, LR, 1968, nr.1, p. 11–14.
- Rizescu 1971 I. Rizescu, *H. Tiktin. Omul și opera*, Editura Științifică, București.
- Robins 2003 R. H. Robins, *Scurtă istorie a lingvisticii*, Polirom, Iași.
- Ruiperez 1980 Martin S. Ruiperez, *Quelques vues fonctionalistes sur l'aspect* (Résumé), NAC, p. 27-29.
- Saussure 1998 Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*. Publicat de Charles Bally și Albert Sechehaye, în colaborare cu Albert Riedlinger. Ediție critică de Tullio De Mauro. Traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac, Editura Polirom, Iași.
- Săteanu 1980 Cornel Săteanu, *Timp și temporalitate în limba română contemporană*, Editura Științifică, București.
- Searle John R. Searle, *Les actes de langage. Essai de philosophie du langage*, Collection Savoir, Hermann.
- Simenschy/Ivănescu 1981 Th. Simenschy, G. Ivănescu, *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Sobol 2014 Aliona Sobol, *Procedee de traducerea verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor românești)*, „*Studia Universitatis Moldaviae*”, 2014, nr. 4 (74), p. 44-48.
- Stan 2003 Camelia Stan, *Gramatica numelor de acțiune din limba română*, EUB.
- Stati 1970 Sorin Stati, *În jurul încercărilor de recuperare a gramaticilor raționale*, în *Academia Română, Sistemele limbii*, Editura Academiei Române, București p. 59–63.
- Stati 1967 Sorin Stati, *Noțiunea de „funcție” în gramatică*, LL, 1967, XIV, p. 127–134.
- Stati 1967 Sorin Stati, *Teorie și metodă în sintaxă*, Editura Academiei Române, București.
- Stati 1971 Sorin Stati. *Interferențe lingvistice. Din istoria relațiilor lingvisticii cu alte științe*, Editura Științifică, București.

- Stati 1972 Sorin Stati, *Elemente de analiză sintactică*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Șerban 1970 Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române*. Curs practic. Ediția a II-a, revizuită și completată, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Tesnière 1965 Lucien Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*. Préface de Jean Fourquet, Professeur à la Sorbonne. Deuxième édition revue et corrigée, Librairie C. Klincksieck, Paris.
- Tiktin 1945 H. Tiktin, *Gramatica română. Etimologia și sintaxa*. Ediția a III-a, revăzută de I.A. Candrea, Editura Tempo, București.
- Timofte 2005 Rodica Timofte, *Actualitatea sintaxei românești „clasice moderne“*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Toma 2001 Ion Toma, *Limba română contemporană – privire generală*, Editura Niculescu, București.
- Tomescu 2001 Domnița Tomescu, *Limba română. Gramatică*, Editura ALL Educational, București.
- Tomescu 2003 Domnița Tomescu, *Analiza gramaticală a textului. Metodă și dificultăți*, Editura ALL, București.
- Tuțescu 1982 Mariana Tuțescu, *Les grammaires génératives-transformationnelles*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Țiprișan XLII Marilena-Felicia Țiprișan, *Aspectul verbal în percepția lingviștilor cehi și slovaci*, „Romanoslavica” XLII, p. 159-168.
- Ursu 1961 N. A. Ursu, *Modelul francez al gramaticii lui I. Eliade Rădulescu*, LR, 1961, nr.4, p. 322–333.
- Ușurelu 1973 Camelia Ușurelu, *Les verbes de mouvement du point de vue sémantique, Application au roumain*, CLTA, 10, fasc. 1, 1973, p. 93–101.
- Ușurelu 2005 (a) Camelia Ușurelu, *Categoria factitivului în limba română*, EUB.
- Ușurelu 2005 (b) Camelia Ușurelu, *Relația cauzativ-eventiv în limba română*, LR-SF, p. 237–242.
- Vaillant 1964 André Vaillant, *Manuel du vieux slave. Tome I Grammaire*. Seconde édition revue et augmentée, Institute d'Études Slaves, Paris.
- Vaillant 1966 André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves. Tome III: Le verbe*, Éditions Klincksieck, Paris.

- Väänänen 1967 Veiko Väänänen, *Introduction au latin e vulgaire*. Deuxième édition, Paris.
- Vasiliu 1954 E. Vasiliu, *Din activitatea în domeniul gramaticii a lui H. Tiktin*, LR, 1954, nr.1, p. 51–60.
- Vasiliu/Golopenția 1969 E. Vasiliu, Sanda Golopenția-Eretescu, *Sintaxa transformățională a limbii române*, Editura Academiei, București.
- Wald 1987 Lucia Wald (coord.), *Istoria gândirii lingvistice românești*. Texte comentate. Vol. I, Tipografia Universității București.
- Wald 1989 Lucia Wald (coord.), *Istoria gândirii lingvistice românești*. Texte comentate. Vol. II. Partea I, Tipografia Universității București.
- Wald 1989 Lucia Wald (coord.), *Istoria gândirii lingvistice românești*. Texte comentate. Vol. II. Partea a II-a, Tipografia Universității București.
- Wald 1991 Lucia Wald (coord.), *Istoria gândirii lingvistice românești*. Texte comentate. Vol. III, Tipografia Universității București.
- Wald/Slușansci 1987 Lucia Wald, Dan Slușanschi, în colaborare cu Francisca Băltăceanu, *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Wilmet 1980 Marc Wilmet, *Aspect grammatical, aspect sémantique, aspect lexical: un problème des limites*, în NAC, p. 51-66.
- Zacordoneț 1961 A. Zacordoneț, *Problema existenței aspectului verbal în limba română*, AUI, secțiunea III, tom VII, 1961, p. 87-97.
- Zugun 1983 Petru Zugun, *Cuvântul. Studiu gramatical*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Zugun 2004-2006 Petru Zugun, *Coeziunea frastică*, ALIL, 44–46, 2004–2006, p. 107–118.

SIGLE:

AUT „Analele Universității din Timișoara”

BL „Bulletin Linguistique”, București

CL „Cercetări de lingvistică”, Cluj-Napoca.

CLTA „Cahiers de Linguistique Théorique et Appliquée”, București

DȘL Angela Bidu-Vrăncianu et alii, *Dicționar de științe ale limbii*. Eduția a 2-a, Editura Nemira, București, 2005

- EUB Editura Universității București
- GA Academia Română, *gramatica limbii române*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2 vol., Editura Academiei, 1963
- GALR *Gramatica limbii române*. Vol. I: *Cuvântul*, vol. al II-lea: *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005 (coord. Valeria Guțu Romalo).
- GBLR *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010 (coord. Gabriela Pană Dindelegan).
- ILR I, II Academia Română, *Istoria limbii române*. Volumul I: *Limba latină*. Volumul II, Editura Academiei, 1965, 1969 (Redactor responsabil acad, Al Rosetti)
- In memoriam G. Ivănescu. Comunicarea: ipoteze și ipostaze. In memeoriam G. Ivănescu*. Lucrările sesiunii de comunicări din cadrul Zilelor Universității „Al. I.Cuza”, Iași, 26-27 oct. 2007. Coord. Luminița Hoarță Cărașu, Editura Universității din Iași, 2008
- LL „Limba și Literatură”, București
- LL-RICE *Language and literature. European Landmarks of Identity/ Limba și literatura. Repere identitare în context european*. Lucrările celui de-al III-lea Congres Internațional al Facultății de Litere, 18-20 nov. 2005, nr. 3. Coord. Corina-Amelia Georgescu, Editura Universității din Pitești, 2005
- LR „Limba Română”, București
- LR-SAC *Limba română – stadiul actual al cercetării*. Actele celui de al 6-lea Colocviu al Catedrei de limba română (25-30 noiembrie, 2006) .Coord. Gabriele Pană Dindelegan. *Omagiu profesoarei Matilda Caragiu Marioțeanu, cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani*, EUB, 2007.
- LR-SF *Limba română – structură și funcționare*. Actele celui de al 4-lea Colocviu al Catedrei de limba română (25-26 noiembrie, 2004). Coord. Gabriela Pană Dindelegan, EUB, 2005
- NAC *La notion d'aspect*. Colloque organisé par le Centre d'Analyse syntaxique de l'Université de Metz (18 – 20 mai 1978), Librairie Klincksieck, Paris, 1980
- Omagiu Gabriela Pană Dindelegan. Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare*. Editori: Camelia Stan, Rodica Zafiu, Alexandru Nicolae, EUB, 2007
- Omagiu Rosetti *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Editura Academiei, București, 1965
- RRL „Revue Roumaine de Linguistique”, București
- SCL „Studii și Cercetări Lingvistice”, București

SG *Studii de gramatică*. Vol. I-III, vol. I 1956, VOL. II 1957, VOL. III 1961, Editura Academiei

SMLR Iorgu Iordan, Valeria Guțu-Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române*, Editura Științifică, București, 1967

StUBB `Studia Universitatis Babeș – Bolyai”, Cluj - Napoca

TUB Tipografia Universității București.